

I

(Rezoliucijos, rekomendacijos ir nuomonės)

NUOMONĖS

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ
KOMITETAS

517-OJI EESRK PLENARINĖ SESIJA, ĮVYKUSI 2016 M. GEGUŽĖS 25–26 D.

**Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl „Vietinės akmens anglies vaidmens
ES pereinant prie kitokio energijos vartojimo modelio“**

(nuomonė savo iniciatyva)

(2016/C 303/01)

Pagrindinis pranešėjas: Dumitru FORNEA

Pagrindinė bendrapranešėjė: Renata EISENVORTOVÁ

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis savo Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2015 m. vasario 19 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Vietos akmens anglių ir rusvųjų anglių išteklių indėlio užtikrinant ES energetinį saugumą

(nuomonė savo iniciatyva).

Pramonės permainų konsultacinė komisija (CCMI), kuri buvo atsakinga už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2015 m. lapkričio 5 d. priėmė savo nuomonę.

2016 m. gegužės 24 d. posėdyje Biuras nusprendė pakeisti nuomonės pavadinimą į

Vietinės akmens anglies vaidmuo ES pereinant prie kitokio energijos vartojimo modelio.

517-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2016 m. gegužės 25–26 d. (2016 m. gegužės 25 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 139 nariams balsavus už, 17 – prieš ir 54 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Vykstant **perėjimui prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos**, ES energetikos sistema susiduria su esminiais technologiniais, ekonominiais ir socialiniais pokyčiais, kurie turės poveikio daugeliui energetikos sektorių, įskaitant anglies pramonę, taigi, šiuos pokyčius pajus ir ES akmens anglių kasybos regionai.

1.2. Kai kuriose valstybėse narėse **vietinė akmens anglis ir lignitas tebėra svarbūs elektros energijos ir šilumos šaltiniai**. Jie padeda užtikrinti **saugų ir įperkamą energijos tiekimą, ekonominį konkurencingumą** ir techniniu bei ekonominiu požiūriu **prisideda prie energetikos sistemos stabilizavimo**.

1.3. Tačiau **akmens anglių kasybos regionai**, kuriuose šiuo metu vykdoma akmens anglių gavyba, **turi pasirengti laipsniškam akmens anglių gavybos nutraukimui**, kad atitiktų ES energetikos ir klimato politikos sprendimų dėl iškastinio kuro naudojimo nuostatas, arba dėl ekonominių priežasčių.

1.4. Į perspektyvinius **planus, apimančius dvi kartas**, t. y. 25–50 metų, turi būti įtraukta regionų, kurie šiuo metu priklauso nuo akmens anglių naudojimo, ateitis ir būsimo gyvenimo sąlygos. Laipsniškas akmens anglių naudojimo energijos gamybos tikslais šiuose regionuose mažinimas neturėtų tapti regionų sąstingio priežastimi. Atsižvelgiant į šių regionų ekonominį ir socialinį potencialą, jie turi dalyvauti įgyvendinant ES energetikos ir klimato politiką. Šių regionų tvaraus vystymosi turi būti siekiama užtikrinant politinį, pilietinį ir socialinį dialogą, kuriais remiantis turi būti parengti nacionalinio, sektorių ir įmonių lygmens perėjimo planai.

1.5. Norint išsaugoti energetinį saugumą, konkurencingą pramonę, aplinkos apsaugą, užtikrinti atitiktį išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio mažinimo reikalavimams ir socialinę sanglaudą akmens anglių kasybos regionuose, EESRK rekomenduoja taikyti **nuo akmens anglių gavybos priklausomoms bendruomenėms ir regionams skirtą perėjimo prie kitokio energijos vartojimo modelio paramos planą (toliau – Planas)**, siekiant spręsti akmens anglies pramonės restruktūrizavimo problemas perėjimo laikotarpiu, kad akmens anglių kasybos regionai galėtų prisitaikyti prie pokyčių.

1.6. **Planą** galėtų **parengti patariamoji grupė**, bendradarbiaudama su **Europos Komisija ir Europos Parlamentu**. Šią patariamąją grupę turėtų sudaryti kasybos regionų, profesinių sąjungų, NVO, MTTP ir akmens anglies pramonės atstovai.

1.7. **Planas turėtų būti pagrįstas trimis ramsčiais**: i) politiniu, pilietiniu ir socialiniu dialogu, ii) ekonominėmis, socialinėmis ir aplinkosaugos investicijomis ir iii) investicijomis į švietimą, mokymą, mokslinius tyrimus ir technologinę plėtrą, inovacijas ir kultūrą.

1.8. Planas turėtų **paskatinti regionus imtis perversmų**, skatinti kurti naujoves, išlaikyti investicijų patrauklumą, kurti užimtumo galimybes ir užtikrinti orų gyvenimą. Šiuo perėjimo laikotarpiu būtina visapusiškai išnaudoti praktinę patirtį ir akmens anglies kasybos regionų potencialą.

1.9. **Regionų valdžios institucijos, valstybių narių vyriausybės ir ES institucijos turi dalyvauti** vykdant akmens anglių kasybos regionų perėjimą prie kitokio energijos vartojimo modelio ir susijusį jų restruktūrizavimą.

1.10. **Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas ir Regionų komitetas turi reikiamos patirties dalyvauti šiame procese** tiek Europos, tiek nacionaliniu lygmeniu. Jie taip pat gali sudaryti veiksmingas sąlygas politiniam, socialiniam ir pilietiniam dialogui, kuris yra būtinas konsultacijoms su žmonėmis iš akmens anglių kasybos regionų.

1.11. Kalbant apie perėjimą prie kitokio energijos vartojimo modelio, vienas iš labiausiai ES akmens anglių kasybos regionams rūpimų klausimų yra **tinkama institucinė ir politinė sistema, galinti paskatinti viešąsias ir privačias investicijas**, kurių prireiks ateinančiais metais.

2. ES perėjimas prie kitokio energijos vartojimo modelio

2.1. Per pastarąjį dešimtmetį **ES energetikos sistema iš esmės pasikeitė**. ES siekia pereiti prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos ir pasiekti savo tikslus, susijusius su išmetamu šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekiu, energijos vartojimo efektyvumu ir atsinaujinančiais energijos ištekliais, atsižvelgiant į tikslus „20-20-20“. 2014 m. ES patvirtino 2030 m. klimato ir energetikos politikos strategiją, kuria siekiama 40 proc. sumažinti išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį, iki 27 proc. padidinti suvartojamos energijos dalį, kurią sudaro atsinaujinantieji energijos ištekliai, ir sutaupyti 27 proc. energijos. Šie vidutinės trukmės laikotarpio tikslai turėtų padėti ES pasiekti savo ilgalaikį 2050 m. šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio mažinimo tikslą – 80–95 proc. sumažinti išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį.

2.2. Taigi, ES energetikos sistema žengia į **naują laikotarpį, kuriame atsisakoma iškastinio kuro**, ir elektros energija gaminama nebe didelėse centrinėse jėgainėse, o išgaunama iš atsinaujinančiųjų energijos išteklių ir gaminama decentralizuotose jėgainėse, kartu kuo geriau išnaudojant didesnio energijos vartojimo efektyvumo ir geresnio energijos paklausos valdymo galimybes.

2.3. Perėjimas prie kitokio energijos vartojimo modelio ir plataus užmojo ES klimato politika buvo labai palankiai įvertinti rengiant **energetikos sąjungos** projektą ir aktyviai remiami po **Paryžiaus susitarimo**, o tai yra aiškus signalas, kad reikia sumažinti išmetamų teršalų kiekį siekiant, kad iki šio amžiaus pabaigos vidutinės temperatūros pasaulyje kilimas neviršytų sutartos 2 °C ribos.

2.4. Siekiant stabilizuoti klimatą, **būtina iš esmės keisti** visų ekonomikos sektorių energetikos sistemas ⁽¹⁾.

2.5. Perėjimas prie kitokio energijos vartojimo modelio apima **technologinius, mokslinių tyrimų, socialinius, kultūrinius, ekonominius ir aplinkosaugos aspektus** ir akivaizdu, kad asmenims ir bendruomenėms tenka aktyvesnis vaidmuo. Įgyvendinant šį procesą daug dėmesio reikia skirti moksliniams tyrimams ir technologijų plėtrai, nes taip keliami nauji iššūkiai energetikos sistemai ir pramonės sektoriams, kurie turi reaguoti ir prisitaikyti prie tokios padėties.

3. Akmens anglis ir akmens anglių pramonė Europoje

3.1. **Akmens anglių pramonė** yra vienas iš sektorių, kuriems **perėjimas prie kitokio energijos vartojimo modelio turės labai didelį poveikį**. Akmens anglis šimtmečiais buvo pramonės ir visuomenės pokyčių Europoje ir visame pasaulyje ašis. Pati Europos Sąjunga buvo sukurta įtvirtinus politinę valią sutelkti pirmųjų šešių valstybių narių steigėjų anglių ir plieno gamybos išteklius ⁽²⁾.

3.2. Šiuo metu svarstant **susirūpinimą keliančius klausimus dėl aplinkos apsaugos, klimato kaitos ir žmonių sveikatos** ⁽³⁾ atsirado įvairių politinių ir visuomeninių nuomonių, išreiškiančių abejonę dėl būtinybės toliau naudoti akmens anglį ir kitų rūšių iškastinį kurą elektros energijai ir šilumai gaminti.

3.3. Pagal šį naują politinį požiūrį atrodo, kad **akmens anglies dienos atrodo suskaičiuotos**, nepaisant to, kad šiuo metu daugiau kaip ketvirtis ES elektros energijos vis dar išgaunama 280 anglimi kūrenamų elektrinių 22 šalyse. Akmens anglis elektros energijai išgauti nenaudojama tik šešiose šalyse: Kipre, Estijoje, Latvijoje, Lietuvoje, Liuksemburge ir Maltoje ⁽⁴⁾.

3.4. Nors valstybės narės, kuriose vietinės akmens anglies ištekliai neeksploatuojami, apskritai pritaria minčiai laipsniškai pašalinti akmens anglis iš energijos rūšių derinio, to negalima pasakyti apie ES **akmens anglių kasybos regionus**, kuriuose anglių sektoriuje tiesiogiai dirba 240 000 žmonių. Siūlydama darbo vietas kasyklų įrangos pramonėje, kitas darbo vietas tiekimo grandinėje ir netiesiogiai susijusias darbo vietas, ši pramonė sukuria beveik **milijoną darbo vietų**, kurių daugelis yra regionuose, turinčiuose mažai kitų užimtumo galimybių ⁽⁵⁾.

⁽¹⁾ 2015 m. didžiojo septyneto (G 7) šalys susitarė, kad per šį šimtmetį pasaulio ekonomika turi tapti visiškai nepriklausoma nuo iškastinio kuro, todėl būtina „iki 2050 m. pertvarkyti energetikos sektorius“.

⁽²⁾ 1951 m. Paryžiuje pasirašyta Europos anglių ir plieno bendrijos steigimo sutartis, kuri subūrė Prancūziją, Vokietiją, Italiją ir Beniliukso šalis į Bendriją, kurios tikslas buvo užtikrinti laisvą akmens anglies ir plieno judėjimą ir laisvas prieigą prie gamybos išteklių. Nuo šios sutarties prasidėjo dabartinių institucijų istorija.

⁽³⁾ <http://www.env-health.org/resources/press-releases/article/eur8-5-billion-in-health-costs>.

⁽⁴⁾ Tarptautinės aplinkos apsaugos organizacijos Greenpeace ataskaita *End of an Era: Why every European country needs a coal phase-out plan* („Eros pabaiga. Kodėl kiekviena Europos valstybė turi parengti laipsniško akmens anglies atsisakymo planą“).

⁽⁵⁾ EURACOAL (2013 m.) „Europos akmens anglių pramonė“ (angl. Coal industry across Europe), p. 20.

3.5. Antracitas kasamas šešiose **valstybėse narėse**: Čekijoje, Vokietijoje, Lenkijoje, Rumunijoje, Ispanijoje ir Jungtinėje Karalystėje. Lignitą kaip konkurencingą kurą energijai gaminti naudoja šios dešimt valstybių narių: Bulgarija, Čekija, Vokietija, Graikija, Vengrija, Lenkija, Rumunija, Slovakija, Slovėnija ir Ispanija.

3.6. Šiose šalyse **vietinė akmens anglis ir lignitas** atlieka svarbų vaidmenį užtikrinant **energijos tiekimo saugumą** ir padeda užtikrinti ES energetinį saugumą bei **sumažinti didelę priklausomybę nuo importo**. Kaip numatyta Europos energetinio saugumo strategijoje ⁽⁶⁾, ES išorės energijos išlaidos sudaro daugiau kaip 1 mlrd. EUR per dieną. 2013 m. bendros išlaidos sudarė apie 400 mlrd. EUR, t. y. daugiau nei penktadalį viso ES importo. ES turėjo importuoti 90 proc. žalios naftos, 66 proc. gamtinių dujų, 42 proc. kietojo kuro ir 40 proc. branduolinio kuro. Kai kuriose ES valstybėse narėse, kuriose iš vietinių telkinių išgaunamas didelis kiekis akmens anglies, pavyzdžiui, Vokietijoje ir Čekijoje, apie 50 proc. elektros energijos pagaminama akmens anglimis kūrenamose elektrinėse. Lenkijoje ši dalis viršija 80 proc.

3.7. Akmens anglis naudojama ne tik elektros energijai gaminti, bet ir **daugeliui kitų tikslų**. Ji naudojama cemento gamyboje ir gali būti paversta į skystąjį kurą. Daug akmens anglies naudoja plieno perdirbėjai, popieriaus gamintojai, chemijos ir farmacijos pramonės sektoriai ir maisto perdirbimo sektorius.

3.8. Akmens anglis taip pat esminė sudėtinė dalis gaminant **specialius produktus**, pavyzdžiui, aktyvintąsias anglias, naudojamas filtruose, arba anglies pluoštą, naudojamą orlaivių ir erdvėlaivių pramonėje, civilinėje inžinerijoje, kariniame sektoriuje ir kt. Pasitelkiant pramoninius procesus galima gaminti sintetinius degalus arba pramonėje naudojamus pagrindinius chemikalus, pavyzdžiui, metanolį. Iš metanolio galima gaminti įvairius naftos chemijos produktus, kurie dabar gaminami iš kitų rūšių iškastinio kuro.

3.9. Siekdami savo tikslo – sukurti atsparią energetikos sąjungą su perspektyvia klimato kaitos politika – ES energetikos sektoriai turi daug ir intensyviai dirbti, kad užtikrintų būtiną perėjimą prie kitokio energijos vartojimo modelio. Akmens anglių pramonė turėtų sutelkti dėmesį į **veiksmingesnį ir ekologiškesnį anglių panaudojimą ir plėtoti alternatyvius akmens anglių panaudojimo būdus**. Todėl ES turėtų skirti reikiamų lėšų anglių chemijos srities moksliniams tyrimams ir technologinei plėtrai.

4. Priemonės, kuriomis siekiama mažiau kenksmingo ir veiksmingesnio akmens anglies naudojimo

4.1. Net jei ES **ateityje ir planuoja laipsniškai atsisakyti akmens anglių naudojimo**, kai kuriose šalyse ir kasybos regionuose akmens anglis bus naudojama dar keletą dešimtmečių. Pagal Lisabonos sutartį valstybės narės turi teisę eksploatuoti savo energijos išteklius ir nustatyti įvairias naudojamas energijos rūšis, atsižvelgdamos į tai, kad energijos gamyba neturėtų būti subsidijuojama, ir laikydamosi visų su klimato kaita susijusių įsipareigojimų. Tačiau akmens anglių pramonė turi reaguoti į vykstantį perėjimą prie kitokio energijos vartojimo modelio bei **mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos** ir ypač į priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo tikslo siekį pasinaudodama visomis turimomis priemonėmis ir metodais, kuriais siekiama mažiau kenksmingo ir veiksmingesnio akmens anglies naudojimo. Šiuo atžvilgiu vertėtų paminėti kelias naudingas ir patikrintas priemones – naudingumo padidinimas, lankstumas ir kogeneracija.

4.2. Kadangi daugiausiai akmens anglies sunaudojama elektros energijos gamybai, **didesnis naudingumas** yra svarbi priemonė, kurią taikant akmens anglies naudojimas taptų mažiau taršus. Padidinus naudingumą iš kiekvienos tonos akmens anglių gali būti pagaminama daugiau elektros energijos ir išmetamo CO₂ kiekis gali būti sumažintas 30 proc. ar daugiau. Kalbant apie akmens anglimi kūnamas didelio naudingumo elektrines, gerų pavyzdžių galima rasti Vokietijoje, kur elektrinėse taikoma optimizuotų sistemų technologija. Šios akmens anglimi kūnamos elektrinės taip pat yra labai **lanksčios** ir gali greitai padidinti ar sumažinti gamybos apimtį, taip remiant energijos gamybą iš kintančiųjų atsinaujinančiųjų išteklių.

⁽⁶⁾ COM/2014/0330 final, 2014 m. gegužės 28 d.

4.3. **Kogeneracija (bendra šilumos ir elektros energijos gamyba)** yra veiksmingas ir efektyvus energijos gamybos būdas, labai naudingas tiek energetikos, tiek aplinkosaugos požiūriu. Įprastos elektrinės atliekinę šilumą išskiria į aplinką. Kogeneracinės jėgainės šią šilumą surenka ir ją panaudoja, todėl kuras naudojamas veiksmingiau. Šiuo metu 11,7 proc. ES elektros energijos pagaminama naudojant kogeneraciją ⁽⁷⁾.

4.4. Tikimasi, kad siekiant pereiti prie nuo iškastinio kuro nepriklausančios ekonomikos, vidutinės trukmės laikotarpiu tam tikrą vaidmenį gali atlikti **anglies dioksido surinkimas ir saugojimas (CCS)**. Prieš imantis bet kokių nors veiksmų, kuriems įgyvendinti reikia CCS, reikia dideliu mastu patobulinti esamus procesus, optimizuoti infrastruktūrą ir saugojimą, ir turėti aiškios informacijos apie anglimi kūrenamose elektrinėse gaminamose elektros energijos konkurencingumą su CCS. Reikėtų atlikti sąnaudų ir naudos bei poveikio aplinkai analizę.

4.5. Svarstant veiksmingesnio ir mažiau taršaus akmens anglies naudojimo galimybes reikėtų paminėti alternatyvius akmens anglies panaudojimo būdus, pavyzdžiui, **akmens anglių skystinimą**. Akmens anglis gali būti paverčiamas į skystąjį kurą – benzina, dyzeliną, reaktyvinius degalus ar naftos chemijos produktus. Šios technologijos jau sukurtos, tačiau reikia atsižvelgti į investicijas ir veiklos sąnaudas.

5. Europos akmens anglių kasybos regionai ir jų ateitis

5.1. Padėtis Europos akmens anglių kasybos regionuose

5.1.1. **Akmens anglies regionai** yra tradicinės pramoninės vietovės, kur industrializacija buvo susijusi su vietos mineralinių išteklių panaudojimu. Todėl šie regionai yra **istoriškai susiję su tradiciniais ekonomikos sektoriais**, iš kurių pagrindinis vaidmuo tenka sunkiosios metalurgijos, chemijos ir energetikos pramonės sektoriams. Pastaraisiais metais šie pramonės sektoriai ir juose veikiančios įmonės susidūrė su sparčiais išorės aplinkos pokyčiais (susijusiais su rinkos sąlygomis, konkurencija, vartotojais, technologijomis) ir esminiais vidaus pokyčiais (nuosavybės teisių, savininkų tikslų ir kapitalo stiprinimo pokyčiais).

5.1.2. Tam tikri tradiciniai pramonės sektoriai patyrė ne tik didelių pokyčių, bet ir sąstingį, buvo pašalinti iš regiono arba jų netgi palaipsniui atsakyta. Kai kuriuose regionuose Europos akmens anglis negalėjo konkuruoti su importuota akmens anglimi ir kitais iškastiniais energijos ištekliais, todėl akmens anglių kasyba patyrė didžiulį nuosmukį. Pakanka paminėti vieną pavyzdį – prieš 100 metų Jungtinė Karalystė kasmet pagamindavo apie 300 mln. tonų akmens anglių ir šiame sektoriuje dirbo daugiau kaip milijonas angliakasių. Dėl deindustrializacijos darbo vietų sumažėjo, tačiau **daugelyje regionų akmens anglių gavybos įmonės vis dar yra vienos iš didžiausių darbdavių**. Taigi laipsniškas arba visiškas akmens anglių įmonių veiklos nutraukimas turi didelio poveikio tokiems regionams. Ši padėtis labai paveikė ir su akmens anglių kasybos įmonėmis susijusias mažas ir vidutines įmones.

5.1.3. Daugelyje šalių akmens anglies regionams būdingas už nacionalinį vidurkį aukštesnis **nedarbo lygis ir ilgalaikis nedarbas**. Todėl atleistiems angliakasiams bus sunku rasti naujų darbo galimybių. Taip didėja **skurdas, sąstingis, blogėja gyvenimo lygis ir daugėja socialinę atskirtį patiriančių vietovių ir žmonių**.

5.1.4. **Pagrindinė problema, kurią lėmė didėjantis nedarbo lygis, yra nesubalansuota pasiūla ir paklausa darbo rinkoje**. Kitaip tariant, palyginti su aukštu nedarbo lygiu, darbuotojų paklausa yra labai aiški, tačiau ieškoma darbuotojų su įgūdžiais, atitinkančiais darbo rinkos reikalavimus. **Buvusių angliakasių išsilavinimo profilis** (vyrauja fizinio darbo įgūdžiai) nevisiškai atitinka darbo rinkos poreikius dėl profesinių (kvalifikacija) ir asmeninių (motyvacija) priežasčių. Kai uždarius kasyklą atleidžiama daug angliakasių, staiga prarandama labai daug darbo vietų ir tai gali sukelti didelį sukrėtimą toje vietovėje.

⁽⁷⁾ 2013 m. Eurostato duomenys; paskelbta 2015 m.

5.1.5. Akmens anglių gavybos darbuotojai taip pat pasižymi **mažiau išvystyta verslumo dvasia ir nėra linkę kurti naują verslą**. Jiems trūksta ryžto užsiimti individualia veikla, nes ilgus metus jiems įtaką darė didelės ir galingos kasybos įmonės, kurios skatino tam tikrą savo darbuotojų kultūrą, įskaitant nenorą rizikuoti. Tačiau ši tendencija akivaizdi ir apskritai. Net universitetų studentai baigę mokslą norėtų turėti darbą.

5.1.6. Padėtį dažnai apsunkina tai, kad trūksta patrauklių darbo ir karjeros galimybių, **sąlygos užsiimti individualiu verslu yra mažiau palankios, gyvenimo sąlygos nėra geros, inovacijų rezultatai neatitinka standartų**, ir tai susiję su susilpnėjusiu mokslo, mokslinių tyrimų ir technologijų vaidmeniu. **Viešieji MTTP pajėgumai ne visur yra pakankamai išvystyti ir žinios bei pritaikymo galimybės nėra sėkmingai perkeliamos į verslo sektorių**. Dėl šių priežasčių ekonomikos pertvarkymas yra sudėtingesnis, sunkesnis ir ne visada sėkmingas.

5.2. *Restruktūrizavimo problemos akmenų anglių kasybos regionuose*

5.2.1. Akmenų anglis išgaunančiose ES šalyse **restruktūrizavimas dažnai buvo vykdomas kaip atsakas į krizes** neprisiimant jokių politinių įsipareigojimų. Tai turėjo didelio poveikio kasyklų bendruomenėms priklausančių žmonių gyvenimo kokybei. Bet koks akmenų anglių gamybos mažinimas gali paskatinti didesnę nedarbą, ypač tuose kasybos regionuose, kuriuose vyksta ilgalaikis struktūrinis gamybos mažėjimas. Daugelis buvusių kasyklų darbuotojų ir su kasyba susijusių įmonių darbuotojų susiduria su ilgalaikiu ir dažnai nuolatiniu nedarbu, kuris didina skurdą.

5.2.2. Deja, nepaisant kelių išimčių, **atitinkamos Europos ir nacionalinės valdžios institucijos kurdamos politiką iki šiol ignoravo** tikėtiną klimato politikos poveikį akmenų anglių kasybos pramonei ir vengė dalyvauti tinkamose pilietinėse ir socialinėse diskusijose su kasyklų bendruomenių darbuotojais ir gyventojais. Ankstesnės restruktūrizavimo veiklos, kuri buvo atliekama remiantis populistiniais politiniais pažadais, galiausiai nevirtusiais konkrečiomis priemonėmis, skirtomis ekonomiškai pertvarkyti šias bendruomenes, patirtis dar ir dabar pasireiškia padidėjusiu darbuotojų nepasitikėjimu institucijų pajėgumu veiksmingai spręsti su pramonės restruktūrizavimo procesais susijusias problemas.

5.2.3. Be to, Europos ir nacionalinių lygmeniu susiduriama su **empatijos trūkumu ir nepakankamu supratimu apie problemas, su kuriomis susiduria akmenų anglių kasybos regionai**. Linkstama pernelyg politizuoti diskusijas dėl kasybos ateities įgyvendinant klimato politiką, ypač akmenų anglių kasybos regionuose, kuriuose anglių gavybos veiklai vykdyti nereikalinga valstybės pagalba, bet ir kasybos regionuose, kuriuose akmenų anglių pramonė jau susiduria su skausmingu restruktūrizavimo procesu; politikai vengia šios temos, nes pereinamojo laikotarpio priemonės, kuriomis siekiama sukurti naują regiono profilį, neužtikrina jokių tiesioginių rinkėjų balsų, yra nepopuliarios ir jų rezultatus galima pamatyti tik po kelių dešimtmečių.

5.2.4. Kadangi **laipsniškas akmenų anglių naudojimo atsisakymas ir klimato kaitos politika yra aiškiai susiję**, viena Europos klimato politikos, susijusios su klimato tikslų įgyvendinimu, dalis turi būti skirta **padėti struktūrinių pokyčių patiriantiems regionams**, t. y. akmenų anglių kasybos regionams.

5.2.5. **Dažnai** susiduriama su padėtimi, kai vietos valdžios institucijos **neturi reikiamų finansinių ir administracinių pajėgumų** priimti atsakomybę už projektus ir juos valdyti pagal konkrečius Europos Komisijos ir nacionalinių valdžios institucijų reikalavimus, todėl Europos fondų veiklos rezultatai, susiję su galimybių suteikimu akmenų anglių kasybos bendruomenėse gyvenantiems žmonėms ir jų gyvenimo kokybės gerinimu, yra gana riboti.

5.3. *Akmens anglių kasybos regionų restruktūrizavimo sąlygos, galimybės ir priemonės*

5.3.1. Sklandų kasybos bendruomenių perėjimą⁽⁸⁾ galima užtikrinti, jei nacionalinės ir Europos valdžios institucijos gali parengti laiku įgyvendinamą, **sutelktą priemonių planą**, skirtą: užtikrinti deramą atlyginimą ir darbo saugumą susijusiems darbuotojams, sudaryti palankias sąlygas mokymui, įgūdžių lavinimui ir įsidarbinimui kitoje deramoje darbo vietoje, užtikrinti žmogaus teises ir socialinės apsaugos priemones, įskaitant pensijas, kuriomis žmonės galėtų remtis perėjimo laikotarpiu, užtikrinti investicijas, skirtas bendruomenės atgaivinimui, įskaitant kasyklų uždarymą ir kasyklų vietovių atkūrimo veiklą arba su perėjimu prie kitokio energijos vartojimo modelio susijusias statybas arba paslaugas.

5.3.2. Todėl šiems regionams reikės skubios **finansinės ir mokslinės pagalbos**, ne tik siekiant pereiti prie naujo ekonominio ir socialinio modelio, bet taip pat per pagrįstą laikotarpį valdyti daugialypį pavojų žmonių sveikatai ir aplinkai, susijusį su dabartine ir istorine kasybos veikla. Šiuo atžvilgiu valstybių narių geologinių tyrimų įstaigos ir institucijos, atsakingos už kasyklų uždarymą ir atkūrimą, privalo bendradarbiauti rinkdamos ir saugodamos naudingųjų iškasenų ir kasybos duomenis ir nustatydamos pagrindinius pavojus, susijusius su praeityje vykdyta kasybos veikla, kasyklos uždarymu arba išsaugojimu.

5.3.3. Į perspektyvinius **planus, apimančius dvi kartas**, t. y. 25–50 metų, turi būti įtraukta regionų, kurie šiuo metu priklauso nuo akmens anglių naudojimo, ateitis ir būsimos gyvenimo sąlygos. Laipsniškas anglių naudojimo energijos gamybos tikslais šiuose regionuose mažinimas neturėtų tapti regionų sąstingio priežastimi. Atsižvelgiant į šių regionų ekonominį ir socialinį potencialą, jie turi dalyvauti įgyvendinant ES energetikos ir klimato politiką. Šių regionų tvarus vystymasis turi būti pasiektas pasitelkiant politinį, pilietinį ir socialinį dialogą, per kurį reikia užtikrinti, kad būtų parengti perėjimo planai nacionaliniu, pramonės ir įmonių lygmenimis.

5.3.4. Taip pat reikėtų sustabdyti **patrauklumo naujiems užsienio ir vidaus investuotojams** mažėjimą; patrauklumas mažėja ne tik dėl netinkamų darbuotojų įgūdžių, bet ir dėl tinkamos ir gerai parengtos verslui skirtos infrastruktūros ir didelių strateginių pramoninių teritorijų trūkumo.

5.3.5. Taigi, buvusių angliakasių padėtis akmens anglies regionuose nėra lengva. Sąmoningi anglių kasybos regionų atstovai turėtų kreiptis į savo nacionalines valdžios institucijas ir kartu jie turėtų **pasirengti akmens anglies regionų restruktūrizavimui ir plėtrai gerokai anksčiau prieš bet kokią akmens anglių kasybos mažinimą arba laipsnišką atsisakymą**.

5.3.6. **Regionų valdžios institucijos, valstybių narių vyriausybės ir ES institucijos turi dalyvauti** vykdamt perėjimą prie kitokio energijos vartojimo modelio ir susijusį restruktūrizavimą akmens anglių kasybos regionuose.

5.3.7. Vis dėlto **akmens anglies regionai turi didelį** restruktūrizavimo ir plėtros **potencialą**. Reikėtų parengti tam tikras plėtros priemones, įskaitant MTTP skatinimą novatoriškoje aplinkoje ir tradicinių sektorių, kurie išsilaikė akmens anglies regionuose, taip pat naujų besiplečiančių sektorių įtrauktį.

5.3.8. Būtina visapusiškai išnaudoti esamą akmens anglių kasybos regionų energetikos infrastruktūrą ir kvalifikuotus žmogiškuosius išteklius, taip pat šiuo atžvilgiu, be kita ko, reikėtų **skatinti viešąsias ir privačias investicijas**. Esamos įmonės ir kiti rinkos dalyviai turi daug investuoti į naujus gamybos įrenginius, įskaitant atsinaujinančiosios energijos gamybos įrenginius.

⁽⁸⁾ ETUC Frontlines Briefing, 2015 m. spalio mėn., „Climate justice: Paris and Beyond“.

5.3.9. **Galimybių studijų** rezultatai rodo, kad tam tikri akmens anglių kasybos regionai ne tik turi puikų saulės, vėjo ir geoterminės energijos gamybos potencialą, bet ir lengviau atitinka kitas investicijoms ir švarios energijos technologijų vystymui taikomas sąlygas: jie gali lengvai naudotis žeme naujos gamybos infrastruktūros statybai, turi aukštos kvalifikacijos žmogiškųjų išteklių arba persikvalifikuoti norinčių darbuotojų, jų vietos valdžios institucijoms žinomos energetikos sektoriaus problemos, o vietos bendruomenės yra įpratusios prie pramonės projektų.

5.3.10. Esamos kasybos bendrovės turi ar pagal **koncesiją** valdo **didelius žemės plotus** ir (arba) šimtus kilometrų požeminių šachtų, kurie gali būti naudojami pereinant prie kitokio energijos vartojimo modelio. Be to, dauguma kasyklų yra patikimai sujungtos su regioniniais ir nacionaliniais energijos transportavimo tinklais.

5.3.11. Kad paskatintų papildomas investicijas iš privataus sektoriaus, kuriam tenka labai svarbus vaidmuo, **Europos struktūriniai ir inovacijų (ESI) fondai** nustatė mažiausią tikslinį 27 mlrd. EUR įnašą būtent mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikai, įskaitant energijos vartojimo efektyvumą. Siekiant remti visų sektorių perėjimą prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos mažiau išsivysčiusiuose, pereinamojo laikotarpio ir labiau išsivysčiusiuose ES regionuose reikia investuoti, atitinkamai, bent 12 proc., 15 proc. arba 20 proc. valstybėms narėms paskirstytų Europos regioninės plėtros fondo (ERPF) lėšų. Jei tokioms investicijoms būtų naudojamas Sanglaudos fondas, mažiau išsivysčiusiems regionams skirta dalis padidėtų iki 15 proc.⁽⁹⁾.

5.3.12. **Europos fondai** gali **iš dalies** padėti kasybos bendruomenėms įvairinti ekonomiką ir pereiti prie kitokio energijos vartojimo modelio, tačiau **didžioji dalis** ekonominiam vystymuisi skirtų **investicijų** turi būti iš susijusių **valstybių narių viešųjų lėšų arba** pritraukiant naujų **privačių investicijų**.

5.3.13. Į pirmiau minėtus aspektus turi būti atsižvelgiama nustatant pagalbos priemones, skirtas padėti akmens anglių kasybos regionams, patiriantiems šį neišvengiamą perėjimo prie kitokio energijos vartojimo modelio procesą ir susiduriantiems su ekonomikos įvairinimu; socialiniai partneriai, pilietinė visuomenė ir šių regionų gyventojai turi dalyvauti nustatant **naujas savo bendruomenių plėtros galimybes**.

5.3.14. **Nuo akmens anglių gavybos priklausomoms bendruomenėms ir regionams skirtas perėjimo prie kitokio energijos vartojimo modelio paramos planas** turėtų paskatinti regionus imtis permainų, skatinti kurti naujoves, išlaikyti investicijų patrauklumą, kurti užimtumo galimybes ir užtikrinti orų gyvenimą.

5.3.15. **Planą** galėtų **parengti patariamoji grupė, bendradarbiaudama su Europos Komisija ir Europos Parlamentu**. Šią patariamąją grupę turėtų sudaryti kasybos regionų, profesinių sąjungų, NVO, MTTP ir akmens anglies pramonės atstovai.

5.3.16. Paramos nuo akmens anglių gavybos priklausomoms bendruomenėms ir regionams planas turėtų būti pagrįstas trimis ramsčiais:

- politiniu, pilietiniu ir socialiniu dialogu,
- ekonominėmis, socialinėmis ir aplinkosaugos investicijomis,
- investicijomis į švietimą, mokymą, mokslinius tyrimus ir technologinę plėtrą, inovacijas ir kultūrą.

5.4. **Tikėtini pokyčiai akmens anglių kasybos regionuose**

5.4.1. **Europos akmens anglių kasybos regionai ateityje bus vystomi dviem kryptimis**. Kai kuriuose akmens anglių kasybos regionuose akmens anglių gavyba gali būti nutraukta greitai ar net skubotai, o kituose ji gali tęstis dar keletą dešimtmečių.

⁽⁹⁾ Europos energetinis saugumas, COM(2014) 330 final, 2014 m. gegužės 28 d., 3 skyrius, p. 7.

5.4.2. **Pirmuoju atveju** laipsnišką gavybos nutraukimą gali lemti sudėtinga ekonomikos ir rinkos padėtis, ypač kalbant apie Europos antracito pramonę, kuri konkuruoja su labai mažomis importuojamos akmens anglies kainomis. Tai kelia labai daug problemų, net ir toms kasykloms, kurios iki šiol veikė pelningai. Kai kuriuose regionuose vyriausybė arba bendrovės gali nuspręsti uždaryti kasyklas pagal Lisabonos sutartį ir ES valstybių narių teisę pasirinkti savo energijos rūšių derinį.

5.4.3. Šiuose regionuose būtų naudinga **greitai sukurti socialinę programą**, pagrįstą geriausia įvairių ES šalių, turinčių patirties laipsniškai nutraukiant akmens anglių gamybą arba besirengiančių ją nutraukti, patirtimi. Šiuo požiūriu gali būti naudinga Vokietijos patirtis – antracito kasyba šioje šalyje bus nutraukta 2018 m., kaip ir buvo suplanuota. Daug kitų buvusių akmens anglių kasybos regionų, pavyzdžiui, Jungtinėje Karalystėje, Prancūzijoje, Nyderlanduose ir Belgijoje, taip pat turi vertingos patirties.

5.4.4. Regionuose, kuriuose **akmens anglių gamybą** planuojama tęsti **ilgiau**, svarbu visų pirma skirti dėmesio **veiksmingam ir mažiau žalingam šios anglies naudojimui**. Tuo atveju, jei akmens anglis bus naudojama elektrai gaminti, ir toliau bus visų pirma siekiama mažinti išmetamųjų teršalų kiekį. ES turi tam reikiamų priemonių – tai peržiūrėta apyvartinių taršos leidimų prekybos sistema, pagal kurią iki 2058 m. išmetamo anglies dioksido kiekis turi sumažėti iki nulio, Direktyva dėl pramoninių išmetamųjų teršalų ir naujasis GPGB informacinis dokumentas dėl didelių kurą deginančių įrenginių, kuris netrukus bus parengtas.

5.4.5. Rengiant akmens anglies regionų, kuriems numatyta ilgalaikė ateitis, strategiją, labai svarbus vaidmuo teks **moksliniams tyrimams ir technologinei plėtrai** – dar labiau padidinus elektrinių veiksmingumą bus išmetama dar mažiau teršalų ir sunaudojama mažiau kuro. Padidinus elektrinių lankstumą galima padėti remti energijos gamybą iš kintančiųjų atsinaujinančiųjų išteklių. Reikia atsižvelgti ne tik į švarių anglių technologijas arba CO₂ naudojimą ir saugojimą, bet ir į kitus akmens anglių naudojimo būdus.

5.4.6. Tačiau net ir tuose regionuose, kuriuose numatytos ilgalaikės akmens anglių kasybos perspektyvos, pirmiausia turi būti pasirengta akmens anglių kasybos nutraukimui ir šių regionų restruktūrizavimui.

Briuselis, 2016 m. gegužės 25 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS